

**Заданні да конкурсу “Скарбы мовы”
24.03.2021**

Тэма: “Марфалогія. Асобныя формы дзеяслова: дзеепрыметнік, дзеепрыслоўе”

Заданне 1.

Выберыце правільны адказ/адказы з прапанаваных.

Кожны правільны адказ –2 б., макс. 20 б.

1. Адзначце дзеепрыметнікі незалежнага стану прошлага часу.

- А. Апалае лісце;
- Б. Агрубелыя рукі;
- В. Палінялая сукенка;
- Г. Выбітая шыба.

2. Вызначце, якім членам сказа з’яўляецца дзеепрыметнік.

Кніжка надрукавана на балгарскай мове.

- А. Азначэнне;
- Б. Акалічнасць;
- В. Выказнік;
- Г. Дзейнік.

3. Вызначце дзеепрыслоўныя звароты, якія з’яўляюцца фразеалагізмамі.

- А. Атрымаўшы дыплом;
- Б. Затаіўшы дыханне;
- В. Спаць як пшаніцу прадаўшы;
- Г. Тоячы словы.

4. Вызначце дзеепрыслоўі, у якіх няправільна пастаўлены націск.

- А. Мьючы́ся
- Б. Стóячы
- В. Даю́чы
- Г. Лежа́чы

5. Вызначце, якім членам сказа з’яўляецца дзеепрыслоўны зварот у наступным сказе.

На межах лясных дарог, улёгшыся ў сухім былльніку, грэлі свае бакі старыя камяні.

- А. Выказнік;
- Б. Акалічнасць;
- В. Азначэнне;
- Г. Дапаўненне.

6. Адзначце радкі, прыклады ў якіх напісаны з часціцай НЕ правільна.

- А. Неназбіраць, ненакапаць;
- Б. Ненавідзячы, непакоячыся;
- В. Не напісаўшы, не звярнуўшы;
- Г. Ненапісанае мною.

7. Адзначце словазлучэнні, у якіх дзеепрыметнікі страцілі дзеяслоўныя аднакі і набылі якаснае значэнне.

- А. Любімая песня;
- Б. Дагледжаная хата;
- В. Дрымучы лес;
- Г. Пацямнелы небасхіл.

8. Вызначце зваротныя дзеепрыслоўі / дзеепрыслоўе.

- А. Ажыўшы;
- Б. Павітаўшыся;
- В. Гаворачы;
- Г. Пасеяўшы.

9. Адзначце дзеясловы, ад асновы якіх утвараюцца дзеепрыметнікі з суфіксам *-ан-*.

- А. Сурочыць;
- Б. Натачыць;
- В. Памераць;
- Г. Пабудаваць

10. Адзначце дзеясловы, ад асновы якіх утвараюцца дзеепрыметнікі з суфіксам *-н-*.

- А. Разгледзець;
- Б. Пафарбаваць;
- В. Прыслаць;
- Г. Стварыць.

Заданне 2

Адзначце правільны адказ – так або не.

Кожны правільны адказ –1 б., макс. 10 б.

1. Дзеепрыметнік і дзеепрыслоўе – гэта самастойныя часціны мовы.	Так	Не
2. Дзеепрыметнікі, як і дзеясловы, маюць трыванне, час, стан.	Так	Не
3. Залежнаслова — назоўнікці займеннік — ставіцца пры дзеепрыслоўі ў тым самым склоне, што і пры дзеяслове, ад якога ўтворана дзеепрыслоўе.	Так	Не

4. Дзеепрыслоўны зварот у сказе з'яўляецца развітым азначэннем.	Так	Не
5. Ад аднаго дзеяслова можа быць утворана не больш за адно дзеепрыслоўе адпаведнага трывання.	Так	Не
6. Для беларускай мовы зусім нехарактэрныя зваротныя дзеепрыметнікі, якіх шмат у рускай мове.	Так	Не
7. Дзеепрыметнік, дзеепрыслоўе і прыметнік маюць кароткую форму.	Так	Не
8. Дзеепрыметнікі прошлага часу з суфіксам -л- ужываюцца ў беларускай мове абмежавана, не характэрны для літаратурнай мовы.	Так	Не
9. Дзеепрыслоўе не змяняецца — не скланяецца і не спрагаецца.	Так	Не
10. У суфіксах дзеепрыметнікаў літара -н- заўсёды падвойваецца.	Так	Не

Заданне 3

Частка А. Знайдзіце памылкі. Размяркуйце сказы і словазлучэнні па слупках.

За кожны адказ – 1 б., макс. 12 б.

1. Заклеяны канверт;
2. Зусім някепскі вынік;
3. Увайшоўшы ў лес, сонца ўжо села;
4. Да восені трава не скошана;
5. Не сабраны вучнямі гербарый;
6. Мама не любіла сядзець, склаўшы рукі;
7. Збялелы твар;
8. Вяртаючыся дахаты, трэба зайсці ў краму па малако;
9. Злоўлены звер;
10. Сустрэўшыся сябры;
11. Шкодна чытаць, лежачы;
12. Прачытаўшы верш, адчуваецца замілаванне да роднага кутка.

Ёсць памылкі	Усё правільна

Частка Б. Знайдзіце ў сказах памылкі і выпраўце іх.

Макс. 36 б.

1. Гледзячы на такую несправядлівасць, у мяне сэрца крывёю абліваецца.
2. Яна стаяла паклаўшы на галаву сноп і усміхалася яму паказаўшы дробныя белыя зубы.
3. У пацямнеўшым небе загараюцца буйныя зоры, і млечны шлях нагадвае, густа расыпаннае на дарозе, ячменнае зерне.

Заданне 4

Разгадайце крыжаванку, утвараючы ад дзеясловаў дзеепрыслоўі.

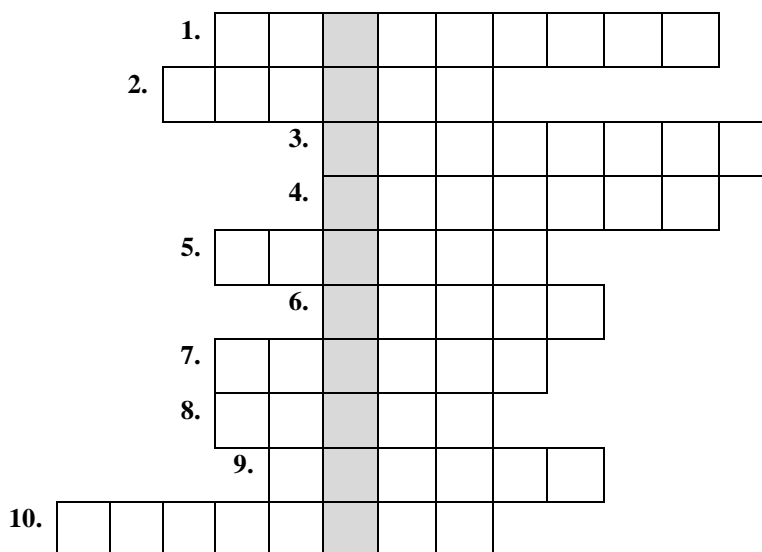
Вызначце трыванне дзеепрыслоўяў.

Кожны правільны адказ – 3 б., макс. 30 б.

Напрыклад:

Перамяшчацца па паверхні вады або ў вадзе, робячы адпаведныя рухі рукамі і нагамі (лапамі, плаўнікамі і пад.).

дзеяслоў Плыць – дзеепрыслоўе Плывучы (незак.тр.)

Ключавое слова:

Раздзел граматыкі, які вывучае склад слова, формы словазмянення, а таксама граматычныя катэгорыі і класы слоў (часціны мовы).

1. Размешваючы, расціраючы што-небудзь у вадкасці, прыгатаваць аднародную масу.
2. Успрымаць што-небудзь зрокам.
3. Ударам (ударамі) раскалоць, парушыць цэласць чаго-небудзь.
4. Папярэдне разважваць, раскладваць і ўпакоўваць што-небудзь у пэўных дозах, колькасцях.

5. Зрэзаць пад карань сярпом або жняяркай сцёблы збожжавых раслін, траву і інш.
6. Даваць магчымасць выцякаць якой-небудзь вадкасці.
7. Знаходзіцца на нагах у вертыкальным становішчы, не рухаючыся з месца (пра чалавека, жывёлу).
8. Прыняць ляжачае, гарызантальнае становішча (пра чалавека і жывёл); процілеглае *ўстаць*.
9. Перадаваць на паперы або на іншым матэрыяле якія-небудзь графічныя знакі.
10. Выкалочваць, выбіваць зерне з каласоў, стручкоў і інш. цапамі, пры дапамозе малатарні ці камбайна. У пераносным значэнні *хутка гаварыць*.

Заданне 5

Зрабіце пераклад назваў літаратурных твораў на беларускую мову, пазбягаючы ўжывання даданых сказаў.

Кожны правільны адказ – 3 б., макс. – 30 б.

Назва	Пераклад
1. “Затерянный мир” (А. К. Дойл)	1.
2. “Похищенный”(Р. Л. Стивенсан)	2.
3. “Утраченные иллюзии” (А. дэ Бальзак)	3.
4. “Спящая красавица” (народная казка ў апрацоўцы Ш.Перо, братоў Грым)	4.
5. “Сказка о потерянном времени” (Я.Шварц)	5.
6. “Последний день приговорённого к смерти” (В. Гюго)	6.
7. “Очарованный странник” (М. Ляскоў)	7.
8. “Блистающий мир”(А. Грын)	8.
9. “Непобеждённый” (Э.Хэмінгуэй)	9.
10. “Рождённые бурей” (М. Астроўскі)	10.